

”Mull’ on niinku viesti Jumalalta”

Vakuuttamisen strategiat Nokia Mission herätysretoriikassa

MIKA HIETANEN

NOKIA MISSION TAUSTAA

Nokia Missio on kristillinen herätysliike, joka alkoi Nokian luterilaisessa seurakunnassa. Liike syntyi Nokian kirkkoherran Markku Koiviston (synt. 1954) koettua karismaattisen heräämisen vuonna 1991, jonka jälkeen hän ryhtyi johtamaan herätysiltoja Nokian kirkossa Torstiksessa. Intensiivinen ylistys ja rukous olivat tyypillisiä näille kokouksille, samoin hengellisten armolahjojen käyttö, kuten kielillä puhuminen, profetoiminen ja rukouksen kautta parantaminen. Kokoukset poikkesivat näin ollen huomattavasti perinteisistä luterilaisista kokouksista.¹ Pian jännitteitä syntyi Nokian herätyksen ja muun luterilaisen seurakunnan välillä Nokialla, ja Koivisto perusti Nokia Mission, rekisteröidyn yhdistyksen. Hän kuitenkin jatkoi evankelis-luterilaisen kirkon pappina.

Tampereen piispa kyseenalaisti toistuvasti Koiviston teologiaa ja käytäntöjä.² Mitä luterilaisen kirkon karismaattisuuteen tulee, Nokia Mission myötä keskustelu saavutti kriittisen vaiheen.³ Lopulta Koivisto ilmoitti jättävänsä luterilaisen kirkon ja perustavansa uuden kirkon Nokia Missio -yhdistyksen rinnalle. *Nokia Missio Church* aloitti toimintansa elokuussa 2008.⁴ Vuodesta 2003 lähtien kokouk-

set on pidetty Tampere Arenalla. Toiminta laajeni myös muualle Suomeen vuonna 2005. Nokia Mission kokouksissa on käynyt sekä eri vapaakirkkojen että luterilaisen kirkon jäseniä.⁵

Toistaiseksi liikkeen retoriikkaa ei ole tutkittu, mutta kylläkin kommentoitu ja enimmäkseen negatiiviseen sävyyn.⁶ Nokia Mission retoriikka on kiinnostava tutkimuskohde. Yhtäältä se eroaa huomattavasti Suomessa käytetystä julkisesta retoriikasta yleensä uskonnollinen retoriikka mukaan lukien. Toisaalta se on osa liikkeen herättämää kiinnostusta ja menestystä, mutta myös sen herättämää pahennusta. Nokia Missio muistuttaa tässä suhteessa samankaltaisia herätysliikkeitä, ja näin analyysi kertoo myös jotain tämän päivän karismaattisesta herätysretoriikasta Suomessa yleensä.

1 Aro-Heinilä 2006, 147; Juntunen 2007; Pihkala 2007.

2 Pihkala 2007 & 2006; Koivisto 2007; Aro-Heinilä 2006, 130–131.

3 Laato 2001, 1.

4 Nokia Missio perustaa uuden kirkon 2008.

5 Hovi 2009.

6 Vrt. Laato 2007; Hovi 2009; Riihimäki 2009.

NOKIA MISSION HERÄTYSKOKOUKSET

Analysoitu materiaali koostuu kaikista julkisesti saatavilla olevista äänitteistä Tampereella pidetyistä Nokia Missio Churchin herätyskokouksista, niin kutsutuista ”missioilloista”.⁷

Äänitteiden perusteella Nokia Missio Churchin kokoukset yleensä koostuvat kolmesta pääosasta, jotka ovat alkuosa, pääsaarna sekä päätösosa, johon sisältyy musiikkia ja rukousta. Keskityn alkuosaan, joka yleensä koostuu seuraavista osioista (tarkka järjestys ei tässä ole tärkeää, haluan ainoastaan välittää yleiskuvan kokousten sisällöstä ja jäsentelystä): tervetulosanat, ilmoitukset, ylistys, todistuspuheenvuorot, yleisölle kohdistetut sanat eli ”jumalallinen puhe”, ylistys ja kolehtisaarna. Nämä osat ovat yleensä mukana, mutta eivät joka kokouksessa tai aina samassa muodossa. Esimerkiksi kokouksissa, joissa vietetään ehtoollista, alkuosa eroaa muista kokouksista sekä jäsentelyltään että yleistunnelmaltaan (esim. 10.8., 21.9., 5.10. ja 9.11.2008). Yleisesti voidaan todeta että kokoukset on toteutettu niin, että ne puhuttelevat sekä tunteita, kehoja että älyä.

Ylistys nivoutuu usein yhteen rukouksen, laulun, yleisölle suunnattujen sanojen ja todistusten kanssa. Ylistyksellä tarkoitetaan lähinnä ylistyslaulua, ja se sisältää uskontunnustuksia Jumalalle. Sanoilla tarkoitetaan tässä ”jumalallista puhetta”, eli sanoja, joita puhuja antaa ymmärtää Pyhän Hengen kautta välittävänsä Jumalalta. Jätän tarkastelun ulkopuolelle pääsaarnan, johon yleensä kiinnitetään eniten huomiota kun analysoidaan vakuuttavaa kokous- ja jumalanpalvelusviestintää. Oletukseni on, että alkuosa voi olla yhtä tärkeä tai jopa tärkeämpi kuin pääsaarna ja näin ollen on oikeutettu omaan analyysiinsä. Vaikka kokousten opetuksellinen pääsisältö esitetäänkin pääsaarnassa, alkuosalla on kaksi tärkeää funktiota. Ensinnäkin se ikään kuin kattaa pöydän kokoukselle keskittymällä kristityn elämän perusasioihin, siten kuin nämä Nokia Missio Churchin sisällä ymmärretään. Tämä edesauttaa pääsaarnan vastaanottamista. Alkuosio tarjoaa myös erilaisia virikkeitä, jotka itsessään voivat vaikuttaa osallistujiin huomattavasti. Oletukseni on, että mo-

nelle osallistujalle tämä kokouksen osa on määräävä suhteessa siihen, tulevatko he illan aikana kokemaan tunteellista tai kognitiivista muutosta.

Riippumatta siitä, onko puheen taustalla tietoinen retorinen strategia vai ei, tosiasia on, että se mitä kokouksien aikana kuullaan ja koetaan johtaa joidenkin osallistujien kohdalla muutokseen. Tämä muutos vaihtelee pienestä asenteen muutoksesta kaiken kattavaan kääntymykseen – uskomusten ja elämäntapojen muutokseen.

RETORINEN TILANNE

Lähden liikkeelle Lloyd Bitzerin urauurtavasta artikkelista retorisen tilanteesta. Siinä Bitzer kuvaa retoriikkaa seuraavasti:

[A] work of rhetoric is pragmatic; it comes into existence for the sake of something beyond itself; it functions ultimately to produce action or change in the world; it performs some task. In short, rhetoric is a mode of altering reality, not by the direct application of energy to objects, but by the creation of discourse which changes reality through the mediation of thought and action.⁸

Tämä määritelmä sopii hyvin yhteen herätysliikkeiden tarkoituksen kanssa: koettua todellisuutta halutaan muuttaa, sekä yksittäisen kuulijan että koko seurakunnan kannalta. Ainakin periaatteessa päämääränä on muuttaa maailmaa lähetyksäkäsken mukaan (Matt. 28:16–20). Bitzerille konteksti on osa tietyn tilanteen retoriikkaa. Hän kirjoittaa, että retorinen diskurssi syntyy jonkin tietyn asianlaidan tai tilanteen johdosta, joka kutsuu puhumaan. Bitzer määrittelee retorisen tilanteen seuraavasti:

[A] complex of persons, events, objects, and relations presenting an actual or potential exigence which can be completely or partially removed if discourse, introduced into the situation, can so constrain human decision or action as to bring about the significant modification of the exigence.⁹

’Exigence’ voidaan kääntää pakottavaksi tarpeeksi tai olosuhteeksi. Voidaan myös puhua retorisista

edellytyksistä.¹⁰ Tietyissä tilanteissa ilmenee vajaus, puute tai ongelma, joka ikään kuin kutsuu muutokseen tai käsittelyyn. Jos tämä muutos voidaan saada alkuun, tai osittain tai kokonaan toteuttaa puheen avulla, meillä on retorinen tilanne. Bitzer ilmaisee asian siten, että viestintä saa retorisen merkityksen samalla tavalla kuin vastaus syntyy reaktiona kysymykseen.¹¹

Retorinen tilanne koostuu kolmesta osateki- jästä: pakottavasta tarpeesta (exigence), yleisöstä ja esteestä (constraints). Bitzer kuvaa pakottavaa tarvetta seuraavasti: ”se on epätäydellisyys, jolle on ominaista kiireellisyys. Se on puute, este, asia, johon pitäisi puuttua, asia, joka on toisin kuin sen kuuluisi olla”. Tämä puute synnyttää tarpeen retoriikalle.¹² Retorinen tilanne vaatii yleisön. Bitzerin mukaan retorinen yleisö koostuu henkilöistä joihin voi vaikuttaa ajattelemaan tai toimimaan tietyllä tavalla, joilla on mahdollisuus ja tahto luoda sellainen muutos, joka voi oikaista ongelman. Kolmas osateki- jä on esteet. Nämä koostuvat sellaisista tilanteen osatekijöistä, joilla on ”voima rajoittaa sitä päätöstä ja toimintaa, jota tarvitaan pakottavan tarpeen muuttamiseen”, kuten uskomukset, asenteet ja perinteet, jotka ovat sen tiellä, että yleisö reagoisi pakottavaan tarpeeseen oikealla tavalla.¹³

Bitzer jakaa retorisen tilanteen neljään kehitys- vaiheeseen, jotka ovat alku, kypsyys, huonontu- minen ja ratkeaminen.¹⁴ Retorinen tilanne syntyy tai alkaa kun ongelma ilmenee. Tilanne ei voi ke- hittyä ennen kuin on olemassa yleisöä ja retoriset edellytykset ovat läsnä. Tässä vaiheessa puhujan on saatava kohderyhmä tietoisiksi ongelmasta. Kun ongelma, yleisö ja olosuhteet ovat suotuisassa ase- telmassa toisiinsa nähden, tilanne on kypsä. Yleisö on tietoinen ongelmasta ja herkkä puhujan retori- selle vastaukselle. Retorinen tilanne voi kuitenkin olla enemmän tai vähemmän monimutkainen, ja se voi heikentyä eri tavoin, esimerkiksi siksi, että kaksi tai useampi retorinen tilanne kilpailee huomiosta tai siksi että yleisö on hajanainen. Kun tilanne kehittyy edelleen, se saattaa tulla osittain ratkaistuksi tai han- kalammaksi vaikuttaa, ehkä siksi, että ihmiset ovat muodostaneet mielipiteensä tilanteesta, tai siksi että kiinnostus asiaan on vähentynyt (= huonontumi-

nen). Retorinen tilanne ratkeaa tai häviää joko siksi, että ongelmaa ei enää voida korjata (retorisesti), tai koska ongelma on hoidettu, korjattu tai jostain syystä lakannut olemasta.

Bitzerin artikkeli herätti keskustelua retorisesta tilanteesta. Arthur B. Miller esitti että puhujalla on suurempi luova tila kuin mitä Bitzerin teoria sal- lii. Richard E. Vatz puolestaan meni pidemmälle ja esitti että tilanteet ovat retorisia, eikä toisin päin. Retoriikka määrää tilanteeseen sopivan vastauksen, luomalla ja määrittelemällä tilanteen. Tämä kritiikki Bitzerin artikkelia kohtaan on edelleen ajankohtai- nen. Bitzerin ajatuksia voidaan kuitenkin soveltaa ilman, että omaksuu deterministisen ymmärryksen retoriikasta, joka ei anna puhujalle itsenäistä vaiku- tusvaltaa ja siihen liittyvää eettistä vastuuta.¹⁵

Bitzerin teoriaa käytetään yhä laajasti.¹⁶ Se tar- joaa tulkinnallisia avaimia, jotka ovat hyödyllisiä yleisöön vaikuttamisen ymmärtämisessä. Vaikka vakuuttamistutkimuksessa lukuisten osatekijöi- den on todettu vaikuttavan vakuuttamisprosessiin monimuotoisella tavalla,¹⁷ Bitzerin yksinkertai- nen tulkintakaava voi olla tyydyttävä tietynlaisille analyyseille. Käsillä olevaa analyysia varten pidän Bitzerin teoriaa hyvänä lähtökohtana. Käytän kui- tenkin lähinnä hänen ideaansa retorisen tilanteen kehitysvaiheista. Koska materiaali kutsuu käyttä- mään myös muita selitysmalleja, täydennän Bitze- rin mallia huomioilla klassisesta retoriikasta sekä modernista psykologiasta ja puheviestinnästä.

7 Äänitallenteet; Seurakunnassa puhuttuja saarnoja.

8 Bitzer 1968, 3–4.

9 Bitzer 1968, 6.

10 Kjeldsen 2008, 85.

11 Bitzer 1968, 5.

12 Bitzer 1968, 6.

13 Bitzer 1968, 8.

14 Bitzer 1968, 12–13.

15 Tästä kritiikistä, ks. Miller 1972, 112.

16 Vrt. Kjeldsen 2008, 84–99.

17 Ks. Hart & Daughton 2005.

ANALYYSIOSUUS

Johdanto

Analysoin kokousten johdantojen kaikkia puhuttuja osioita paitsi tiedotuksia ja kolehtisaarnaa. Kolehtisaarnakin sisältää vakuuttavia elementtejä, mutta sitä olisi parempi analysoida eräänlaisena saarnan variaationa. Seurakunta on hieman editoinut äänityksiä. Äänitteiden pituudet osoittavat kuitenkin, että vain vähän puhutuista osista on poistettu. Äänitysten keskimääräinen pituus on 1 h 25 min.

Aloitan tilannekatsauksella yleisöstä ja jatkan järjestyksessä, joka on tyypillinen kokouksille: tervetulosanat, ylistys ja rukous, todistuspuheenvuorot ja jumalallinen puhe. Läpi analyysin keskityn retoriseen tilanteeseen ja sen elinkaaren suhteessa yleisöön.

Yleisö

Varsinaisten ydinjäsenten lisäksi jokaisessa kokouksessa on mukana kirjava joukko ihmisiä. Järjestäjät ovat selvästi ottaneet tämän huomioon, koska he esimerkiksi ajoittain puhuttelevat niitä, jotka eivät vielä usko siten kuin tämä kirkkokunta uskoo (esim. 2.11.2008, 6 min 56 s, ”pakene sinä joka et tunne Jeesusta vielä – – muuta suuntasi tänään”).

On epätodennäköistä että kirkkoon hyvin kriittisesti suhtautuvat henkilöt osallistuisivat kokouksiin. Osallistujia Nokia Missio Churchin kokouksissa on uteliaista ensikertalaisista vankkumattomiin tukijoihin. Lähtökohta on retorisesti suotuista: yleisön jäsenet ovat itse valinneet kokoukseen osallistumisen. Näin ollen yleisö täyttää Bitzerin ensimmäisen retorisen yleisölle asettaman vaatimuksen, jonka mukaan siihen on oltava mahdollista vaikuttaa. Koska kyseessä oleva muutos on mielipiteiden, arvojen tai elämäntavan muutos, on myös mahdollista, ainakin periaatteessa, aikaansaada toivottu muutos eli toinen edellytys retorisen yleisölle.

Ilman halua muutokseen – retorisen yleisön kolmas edellytys – retorinen puhuttelu ei voi tuottaa muutosta. Puhujan ensimmäinen tehtävä on siksi poistaa tämä este herättämällä ja vahvistamalla tahto muutokseen. Haluan tässä hyödyntää ajatusta retorisen tilanteen elinkaaresta retorisen tilanteen

tarkastelemiseen osallistujien edustamien eri kategorioiden näkökulmasta. Osa osallistujista voidaan asettaa retorisen tilanteen elinkaaren alkuun, osa kypsään vaiheeseen. Mitä tulee kolmanteen ja neljäänteen vaiheeseen, retorinen tilanne ei koskaan huonone eikä se ratkea. Ne, jotka päättävät, että kyseinen seurakunta ei enää kiinnosta heitä, eivät enää osallistu kokouksiin. Niiden kohdalla, jotka jatkavat osallistumista, tilanne ei koskaan ratkea, koska uskossa vahvistuminen ja kristityn elämässä kasvaminen ovat elämänmittaisia prosesseja. Näin ollen retorista tarvetta voidaan ylläpitää rajattomasti. Bitzer ottaa huomioon, että eräät tekstit puhuttelevat meitä koska ne puhuvat tilanteissa, jotka kestävät ja jossain määrin ovat yleismaailmallisia. Esimerkkeinä hän mainitsee Sokrateen puolustuspuheen ja Gettysburgin puheen.¹⁸

Voimme siis olettaa, että osallistujien joukosta löytyy seuraavat neljä ryhmää, joiden tavoittamiseksi tarvitaan kolmea erilaista retorista strategiaa.

Ensiksi ei-uskovaiset, joilla on vähäinen tai hetkellinen kiinnostus kokouksiin ja jotka ovat läsnä esimerkiksi kutsusta tai ystävän seuralaisena. Tämä on oletettavasti hyvin pieni ryhmä. Tässä tapauksessa retorisen strategian päämääränä on tehdä ongelma selväksi. Toisin sanoen puhujan on synnyttävä retorinen tilanne. Bitzerin mukaan kuitenkin ”tilanne saa aikaan puheen”, puhe ei saa aikaan tilannetta.¹⁹ Pitäisikö tilanne ymmärtää sellaisena, että tähän ensimmäiseen ryhmään kuuluvat ovat aivan retorisen tilanteen alussa ja että heillä on ongelma, josta he eivät ole tietoisia? Vai onko vastoin Bitzerin teoriaa kuitenkin mahdollista synnyttää retorinen tilanne puheen kautta? Tähän ei löydy kattavaa vastausta. Otan kuitenkin huomioon, että on huomattavasti vaikeampaa luoda pakottava tarve (exigence) kuin vastata sellaiseen. Ellei kuulijalta löydy kaikupohjaa vakuuttavalle puheelle, tarvitaan todennäköisesti aika paljon aikaa ja vaivaa ennen kuin muutos on saavutettavissa.

Voidaan myös ajatella, että kyse on perustavaa laatua olevasta ongelmasta, ihmisen paikasta maailmassa, Jumalan ja pelastuksen merkityksestä ja muista samankaltaisista eksistentiaalisista kysymyksistä, jotka koskevat monia. Näin ollen retorinen tilanne, tai

ainakin sen alku, on jo olemassa, vaikka kaikki eivät tiedosta sitä. Puhuteltaessa näitä kuulijoita voi siis toisaalta näyttää siltä kuin ongelma syntyisi retorises- ta puheesta. Toisaalta voidaan katsoa, että puhe vain tekee selväksi ongelman, joka jostain syystä ei ollut selkeästi tiedossa. Itse asiassa Bitzerinkin mukaan retorinen tilanne rakentuu tekijöistä, joista ”todellinen *tai potentiaalinen ongelma*” koostuu, joskin hän seuraavassa kappaleessa sanoo, että retorisia edelly- tyksiä kuvaa kiireellisyys (mutta kuinka asia voi olla samalla potentiaalinen ja kiireellinen?).²⁰ Asioiden monimutkaistamiseksi voisin vielä väittää, että herä- tysilmiössä syntyvä ongelma on sellainen, jota Bitzer kutsuu sofistiseksi tilanteeksi, eli tilanteeksi, joka ei ole todellinen tai aito siten, että kriittinen tutkimus voisi todentaa sen olemassaolon. Sofistinen retorinen tilanne on erehdyksen tai tietämättömyyden tulos – tai fantasian, jossa ongelma ja sen rajoitteet ovat ”mielikuvituksen tuotetta”.²¹ Jos osallistuja kuitenkin saadaan suhtautumaan ongelmaan todellisena, tämä määrittely jää lähinnä akateemiseksi.

Toisena ryhmänä ovat ei-uskovaiset, joilla on henkilökohtainen kiinnostus siihen, mitä Nokia Missio Church voi tarjota. Kysymys on yleensä jonkinlaisesta hengellisestä tarpeesta tai elämän- tilanteesta, joka saa heidät vastaanottavaisiksi pe- lastuksen sanomalle. Jos puhuja yhdistää tämän ongelman pelastus-eksistentiaaliseen sanomaan, retorinen tilanne voidaan saada akuutiksi ja kuuli- jaa voidaan ohjata kohti kypsää retorista tilannetta, kohti kääntymystä.

Kolmantena ryhmänä ovat uskovaiset, jotka eivät elä Nokia Missio Churchin edustamaa kris- tillistä herätyselämää, mutta jotka enemmän tai vähemmän ovat siitä kiinnostuneita. Myös tässä tapauksessa retorisen strategian on ensin tehtävä ongelma selväksi, ei kääntymyksen suhteen kuten kahden ensimmäisen ryhmän osalta vaan koskien tarvetta karismaattiseen elämään.

Neljäs ryhmä on karismaattiset herätyskris- tityt, jotka kuuluvat Nokia Missio Churchiin tai vastaavaan ryhmään. Heidän kohdallaan retorisen strategian on tähdättävä retorisen tilanteen ylläpi- tämisen keskittymällä hengelliseen kehitykseen tai sitoutumiseen.

Puhujan haaste on siis kaksitahoinen: tehdä ongelma selväksi ja johdattaa kuulijat retorisen tilanteen alusta sen kypsään vaiheeseen. Riippu- matta siitä milloin ”pakottava tarve” syntyy, herä- tuskokouksen aikana puhuja vaikuttaa kuulijoihin ja voi saada heidät kokemaan, että heillä on on- gelma. Tämä vastaa tyypillistä herätyksiin kuulu- vaa tapahtumakulkua: kuulijat tulevat tietoisiksi ongelmosta. Bitzerin sanoin he tulevat tietoisiksi ”vajavaisuudesta – asiasta joka on toisin kuin sen kuuluisi olla”. Ongelma on pelastuksen tarve ja vastaus siihen on kääntymys. Vaikka tämä onkin ensimmäinen päämäärä, uusia päämääriä ilmenee kääntymyksen jälkeen sitä mukaan kun kehitytään kohti täyttä karismaattista kristityn elämää Jumalan palveluksessa. Nokia Missio Churchin päämäärä on, että kaikki etenisivät neljanteen ryhmään (ks. esim. 23.11.2008, kohdasta 11 min 9 s).

Vaikka nämä neljä ryhmää sijaitsivatkin hyvin monimutkaisen retorisen tilanteen linkkaaren eri vaiheissa, on täsmällisempää nähdä kukin ryhmä siten, että ne edustavat neljää eri retorista tilannetta, joista jokaisella on omat ongelmansa ja rajoitteensa. Jos niitä tarkastelee neljänä erilaisena, ei niin mo- nimutkaisena, retorisen tilanteena, on jokaiseen ryhmään vaikuttavien elementtien kuvaaminen hel- pompaa, kuten olen yllä lyhyesti kuvaillut. Tämä osaltaan selittänee, miksi eri kokouksissa puhe (ole- tettavasti) kohtaa tehokkaasti vain osan osallistujis- ta. Bitzerin mukaan kaksi tai useampi yhtäaikainen retorinen tilanne heikentää tilannetta.²²

Edellä esitettyyn yleisön ryhmittelyyn liittyy yhtäläisyyksiä konservatiivisen pietistisen saarna- käsityksen kanssa. Yngve Brilioth kutsuu tällaista käsitystä ortotomiseksi soveltamiseksi (”ortotomisk applikation”).²³ Tämä kuvaa sitä, kuinka saarnaajan on seurakunnassa kohdistettava sanansa kuulijoiden

18 Bitzer 1968, 12–13

19 Bitzer 1968, 2.

20 Bitzer 1968, 6. Korostus minun.

21 Bitzer 1968, 11.

22 Bitzer 1968, 12.

23 Brilioth 1945, 204.

hengellisen tilan mukaan kolmelle eri ryhmälle: kääntymättömille, heränneille tai parannukselle valmiille sekä käännetyille.²⁴

Vakuuttavia tehokeinoja tervetulosanoissa

Litteroinneista olen ottanut esiin joitain piirteitä Seppästä (1997) myötäillen ja lähinnä seuraavia:

<i>olen</i>	painotus
PARAS	voimakkaalla äänellä
h	kuuluva uloshengitys
.	laskeva intonaatio
,	hieman laskeva intonaatio, puhe vaikuttaa jatkuvan
he he	naurua
>heti<	puhuttu nopeammin
<aina>	puhuttu hitaammin
\$onni\$	sanottu hymyillen
@rakkaus@	äänenmuutos, selitys kaksoissuluissa
((3s))	tauko, jonka suurinpiirteinen pituus sekunneissa
..	epätäydellinen sana; puhuja korjaa tai muuttaa puhettaan
--	litterointia lyhennetty

Litteroinnin yhteydessä en ole muokannut tekstiä muotoilemalla sitä kieliopillisiin lauseisiin. Helpottaakseni viittausta olen kuitenkin jakanut tekstin numeroituihin osiin. Ensimmäisen kesätauon 2008 jälkeen pidetyn kokouksen tervetulosanoista löytyy useita vakuuttavia elementtejä.²⁵

Ote 1: 10.8.2008 (0 min 10 s–3 min 9 s)

1.1. ((Mies puhuu)) kuinka moni teistä on odottanu näitä iltoja? ((1 s)) mä oon odottanu koko kesän

1.2. ja mä oon ((1 s)) saanu jo esimakua -- kun meill on alkanu tää herätys läpi Suomen kiertue -- ja tänään me ollaan täällä kotikentällä Tampereella ja ((2 s)) on ollu aivan mahtavaa jo

1.3. ja mä uskon että tänään, tänään Jumala kohtaa meitä täällä Jumalan läsnäolo on jo ((1 s)) tässä paikassa.

1.4. mä luen tässä alkuun -- ((lukee Psalmin 135)) @ -- ylistääkää Herraa sillä Herra on hyvä, veisatkaa kiitosta hänen nimellensä, <sillä se on suloinen.>@

1.5. noustaan ylös tässä ((musiikki alkaa taustalla)) ja -- annetaan tänään *parasta* Jumalalle annetaan sydämemme --

1.6. ((korottaa ääntään)) Isä kiitos siitä että sä oot tässä paikassa, kiitos että sun läsnäolos täyttää meidät -- ja kiitos että me saadaan tänään kokea -- kuinka sä puhut meille kuinka sä annat meille uutta toivoa -- tänään on *pelastuksen ja parantumisen päivä* -- tänään tässä paikassa < tapahtuu hyviä asioita meille, ((1 s)) sun omille >

Tässä käytetty vakuuttamistekniikka on tyypillinen monen kokouksen tervetulosanoille. Kuten seuraavasta analyysistä ilmenee, päämääränä on herättää odotuksen tunnetta.²⁶

Ensin (1.1) puhuja todistaa että hän on odottanut näitä kokouksia. Esikuvana hän ilmentää ihannetta, odotusta. Epäsuorat terveiset käynnissä olevalta herätyskiertueelta antavat taustaa. On jo ollut ”mahtavaa” (1.2). Puhuja todistaa että Jumala tulee kohtaamaan osallistujia illan aikana: ”Jumalan läsnäolo on jo tässä paikassa” (1.3). Tämä voi laukaista toiveen tuntea sitä mitä puhuja näyttää tuntevan. Muutoksen odotus mainitaan suurimmassa osassa kokouksia, esimerkiksi: ”Herra me odotetaan sun *muuttavan* meitä tänään herra *ilmesty!* -- muuta meidän elämässä ne asiat jotka tarvii kohdalleen asettamista” (18.1.2009, 1 min 15 s).

Raamatunkohta kehottaa kuulijoita ”ylistämään Herraa” antaen raamatullisen perustan ylistysosiolle joka seuraa (1.4). Käsky nousta seisomaan (1.5) puolestaan aktivoi osallistujia: he eivät pelkästään voi jäädä ulkopuoliseksi tarkkailijoiksi, osallistua katsojina vaan heistä tulee osa ryhmää, joka seisoo Jumalan edessä palvomassa. Ylistys on paljon enemmän kuin laulua ja ymmärretään siten, että ylistyksen aikana osallistujat ovat ikään kuin Jumalan läsnäolossa, missä Jumala saattaa tuoda itsensä ilmi ja jopa parantumisia tapahtua.²⁷ Ennen kuin laulu alkaa, puhuja keskittyy Jumalan läheisyyteen ja esittää kristillisen ihanteen, jossa elämä on täynnä toivoa, iloa, pelastusta ja parantumista, ja odottaa ”hyviä asioita meille” tänä nimenomaisena iltana. Rukous on itsessään pieni saarna tai todistus (1.6).

Illan ensimmäisten minuuttien aikana on nähtävissä selkeä pyrkimys laukaista odotuksia ja syviä

tunteita osallistujissa. Tämä antaa illalle intensiivisen alun ja tähtää itse asiassa hyvin yhteen retorisen puheen *exordiumin* päämäärään, jonka tarkoituksena on herättää yleisön kiinnostus (*Ad Her. I.6–7; Inst. IV.1.5*). Tämä kiinnostus voi kuitenkin olla jännitteistä ja näin vahva aloitus voi aiheuttaa ongelman. Kaikki yleisössä eivät todennäköisesti pysty samastumaan intensiivisesti antautuneeseen karismaattiseen elämään, johon puhuja opastaa. Tämä voi aiheuttaa tunnejännitteen, mikä puolestaan antaa puhujalle mahdollisuuden osoittaa tie kohti täyteläisempää elämää Jumalan kanssa.

Tervetulosanoja seuraavassa ylistysosiossa kokouksen alussa mainittuja odotuksia, tunteita ja avainsanoja vahvistetaan ja viedään eteenpäin laulujen sanoilla, laulujen välisillä ylistysjohtajan kommentteilla ja musiikin harmonioilla ja melodioilla. Näin esimerkiksi kohdassa, jossa puhuja selittää kuinka erään laulun sanat auttavat odottamaan ”että ((1s)) *täällä* tilassa tänään, taivas tulee lähelle”, ja kun musiikki alkaa, puhujan äänestä kuuluu liikuttuminen hänen melkein alkaessaan itkeä.²⁸ Näin myös otteessa, jossa ehtoollisen viedon valmistamista vahvistetaan instrumentaalimusiikilla,²⁹ ja samoin otteessa, jossa hurmostila esitetään tai matkitaan puheen, musiikin, sanattoman laulannan ja toistuvien hokemien kautta.³⁰

Tampereen hiippakunta kommentoi kriittisesti, että Nokia Mission kokoukset on suunniteltu siten, että ”uskonnollinen ekstaasi” saavutetaan.³¹ Tämä vaikutelma syntyy ensisijaisesti puheella, ja materiaali onkin runsas lähde *action*, esittämisen taidon, analyysille, vaikka äänitteissä on hyvin niukasti tietoa non-verbaalisesta viestinnästä. Tämä osoittaa esitysten retorisen rikkauden. Jo Aristoteles tunnetusti piti ääntä esittämisen ensisijaisena tekijänä (*Rhet. III.1.4*). Erään toisen kokouksen alusta löytyy samankaltaisia piirteitä: ”me koettiin jotain valtavan *ihanaa* ja ihmeellistä ennen \$kokematonta\$ he he Jumalan hengen *läsnä*oloa ja *voitelua* – avatkaa sydämenne ottaa vastaan Jumalalta koska – hän haluaa antaa sen *teillekin* jokaiselle joka ootta tulla tänne” (5.4.2009). Tässä puhuja todistaa kokeneensa ihmeellisiä asioita ja antaa ymmärtää, että sama voi tapahtua nytkin.

Sanomalla ”avatkaa sydämenne ottaa vastaan” hän aktivoi osallistujat.³²

Usein puhuja vahvistaa odotuksia viittaamalla siihen, että kyseinen kokous on jotenkin ainutlaatuinen. Tätä kuvaa hyvin seuraava ote, jossa Koivisto puhuu juuri ennen illan pääsaarnaaja: ”rukoh.. rukoillaan tänä laulun myötä ((2 s)) sitä että että *tänään tässä ja nyt* ei ole tavallinen ilta vaan on *sellainen* jossa *Jumalan sana* tulee nyt eläväksi, ja minä saan ottaa sitä *syödäkseni ja juodakseni*” (11.1.2009, 14 min 1 s). Erikoisesta illasta puhuminen on tyypillistä.³³

Tervetulosanojen päämääränä on saada kuulijat odottamaan innostuneesti illan aikana tapahtuvia ”hyviä asioita”, erityisesti Jumalan kohtaamista. Tämä saadaan yleensä aikaan aktivoimalla osallistujia fyysisesti ja tunneperäisesti myönteisellä viestillä, väitteillä, että ilta on jotenkin ainutlaatuinen, vetoamalla vilpittömään osallistumiseen (esimerkiksi ”avatkaa sydämenne ottaa vastaan”) tai monipuolisella äänenkäytöllä esityksessä (*actio*). Viimeksi mainittu tekniikka on tärkeä läpi kokouksien.

24 Ks. Vikström 1974, 13.

25 Seurakunnassa puhuttuja saarnoja.

26 Sama päämäärä käy ilmi ensimmäisten minuuttien aikana suurimmassa osassa kokouksia, esim. 10.8., 7.9., 5.10., 7.12.2008 sekä 11.1., 22.2., 5.4., 31.5., 14.6.2009.

27 Esim. 11.1.2009, 2 min 45 s: ”toivon että sullakin on semmonen odottava olo niinku h mulla on että Jumala *ilmestyy* – Jumala tulee ylistyksen aikana *parantamaan* sairaita”; 16.11.2008, 1 min 34 s: ”annetaan tässä hetkessä Jumalan tehdä meissä työtä”.

28 Ote 31.8.2008 (4 min 8 s–6 min 53 s).

29 Katso myös ote 9.11.2008 (kohdasta 3 min 59 s).

30 Ote 16.11.2008 (2 min 59 s asti) ja ote 15.2.2009 (kohdasta 7 min 9 s), jossa musiikki, lupaukset parantumisista, kielillä puhuminen, puhaltaminen ja huutaminen yhdistetään suggestiivisella tavalla.

31 Aro-Heinilä 2006, 147.

32 Puhuja haluaa osallistujien tuntevan Jumalan läheisyyden (ks. myös 7.12.2008, 1 min 45 s, ”tuu Pyhä Henki just nyt ja kosketa Herrah meistä jokaista”; 19.4.2009, 1 min 25 s, ”hän täyttää sut nyt Hengellä. ((2 s)) Pyhä Henki puhaltaa ((1 s)) koko tänä ison joukon päälle”).

33 Ks. myös ote 25.1.2009, 2 min 30 s.

Vakuuttavia ilmaisukeinoja ylistyksessä ja rukouksessa

Seuraavassa mies johtaa ylistystuokion kokouksen alussa, jonka jälkeen nainen jatkaa kiitosrukouksella.³⁴

Ote 2: 1.2.2009 (0 min 13 s–2 min 2 s)

2.1 ota vastaan jo...se >minkä Jumala haluaa (sinulle) ylistyksen aikana< antaa --

2.2 ((voimakkaammalla ja korkeammalla äänellä, ylistysmusiikin soidessa)) -- sä voit irrottaa kaikki ne siteet mitä on ihmisillä -- sä saat murskata kaikki esteet sen tieltä että sun nimes tulis korotetuks tässä kansassa Herra -- me halutaan *luovuttaa* tällä hetkellä myös ne ystävät -- pelasta heidät --

2.3 ((Nainen jatkaa, tunteellisesti)) Herra kiitos siitä että sun isärakkaus tätä maata kohtaan saa vallata lisää alaa -- herra, me niinku halutaan uskoo sinuun. halutaan *valita*, minä *valitsen* uskoa sinuun. *valitsen* uskoa sun hyvyyteen, sun *rakkauteen*, sun *armoon*.

Mies painottaa, että (2.1) Jumala haluaa antaa jotain osallistujille, ja kehottaa heitä vastaanottamaan. Osallistujia muistutetaan toistuvasti, että he eivät saa olla passiivisia kuuntelijoita. Rukouksessa (2.2) on tyyppillinen esimerkki opettavaisesta tai manipulatiivisesta rukouksesta; puheesta, joka muodollisesti on rukous, mutta joka kuitenkin näyttää täyttävän rukouksen, opetuksen ja yleisön emotionaalisen suggestion yhdistetyt tehtävät (ks. myös ote 1.6 yllä). Tärkeä osoitus tästä on uskonilmausten runsaus (esimerkiksi ”voit irrottaa kaikki ne siteet mitä on ihmisillä”) suhteessa pyyntöihin ja kiitoslauseisiin.

Koska yleisö ainakin muodollisesti yhtyy rukoukseen, puhujasta tulee koko seurakunnan puolestapuhuja. Ottaen huomioon kontekstin, musiikin ja sen, millainen ryhmadynamiikka syntyy kun monta ihmistä seisoo yhdessä näyttämön edessä uskonnollisen auktoriteetin puhutellessa Jumalaa, on helppo tulla vedetyksi mukaan rukoukseen myös syvemmällä tasolla, ei vain muodollisesti. Näin ollen osallistujat voivat rukouksen kautta tulla tunnustaneeksi puhujan muotoilemia uskon- ja aikomuslauseita.

Tällä tavoin rukousjohtaja voi ”ujuttaa” tiettyjä uskomuksia, toiveita, päämääriä ja niin edelleen seurakunnan tajuntaan, kuten kaksoisprosessoinnin teorioissa kuvataan.³⁵ Näiden teorioiden mukaan on olemassa kaksi tiedonkäsittelytapaa, joista toinen on tiedostamaton, nopea, automaattinen ja suurikapasiteettinen, ja toinen tietoinen, hidas ja harkitseva. Ensimmäinen tapa on intuitiivinen, ärsykkeestä riippuvainen ja impulsiivinen, kun taas jälkimmäinen on analyttinen ja mietintää vaativa.³⁶

Ohjaamalla vastaanottamaan tietoa tavalla, joka on enemmän kokemukseen perustuvaa kuin kognitiivis-harkitsevaa, voi olla mahdollista tavoittaa tiettyjä kuulijoita tehokkaammin. Näin voidaan edesauttaa illan puheiden ja tapahtumien hyväksymistä ja nostaa odotuksia esimerkiksi liittyen pääsaarnaan, jumalalliseen puheeseen ja parantumisiin. Tämän tekniikan kautta voi myös olla mahdollista saattaa sellaiset kuulijat hyväksymään liikkeen päämääriä ja uskomuksia, jotka muutoin eivät rationaalisesti sitä tekisi.

Puhuja muotoilee myös (2.3) niitten ajatukset, jotka todennäköisesti eivät ole varmoja uskostaan (retorinen *ethopoeia*, ”tehdä ethos” eli henkilön jäljitteleminen puheessa, erityisesti tämän tunteiden kuvaamista; vrt. *prosopopoeia*, ”antaa kasvot” henkilölle tai esineelle, *Inst. IX.2.37*): ”herra, me niinku halutaan uskoo -- minä *valitsen* uskoa sinuun.” Tarkoituksena näyttää olevan toimia välittäjänä niitten puolesta, jotka tarvitsevat kuvauksellisen työnnön uskoon, asettumalla heidän tilanteeseensa.

Musiikin käyttö on ratkaiseva, jotta osallistujat saadaan mukaan sekä fyysisesti että tunneperäisesti. Tämä mahdollistaa tiettyjen uskomusten, toiveiden ja päämäärien suodattamisen osallistujien tietoisuuteen ohittamalla normaali kognitiivinen seula. Ylistyksen ja rukouksen aikana puhuja toimii koko seurakunnan välittäjänä johtaen sen mukaansa rukoukseen ja näin epäsuorasti sitouttaen osallistujia rukouksen ja ylistyksen sisältöön. Käytössä on myös retorinen tekniikka *ethopoeia*, jossa puhuja muotoilee tiettyjen osallistujien oletetut ajatukset sysien heitä kohti vankempaa päättäväisyyttä heidän kristityn elämässään.

Vakuuttavia tehokeinoja todistuspuheenvuoroissa

Esimerkit ovat voimakkaita innoituksen lähteitä, ja niillä onkin tärkeä paikka herätyskokouksissa. Antamalla esikuvia ihanteesta puhujat edesauttavat tämän ihanteen jäljittelemistä. Seuraavat otteet (3.1–9) ovat kokouksesta, joka alkaa väitteillä koskien aikaa, jossa elämme:

Ote 3: 5.4.2009 (0 min 0 s–3 min 19 s)

3.1 Jumala ilmestyy voimakkaasti, ja nyt on aika paitsi antaa elämänsä Jeesukselle jos et tunne Jumalaa niin on aika *syttyä* Jumalan tulesta – ja saat *palaa* Herralle.

Jos antautuu puhujan *pathoksen* mukaan, voi kuulijana olla mukana kokemassa, kuinka erikoinen tämä aika on: Suomi on saavuttanut historiassa vaiheen, jossa Jumalan ilmestyminen on lähellä. Osallistujat saattavat yhtäkkiä kokea, että juuri kuvailtu todellisuus on todellinen ja että Jumalan teot ovat käsillä. Retorisen tilanteen voi näin viedä alusta kypsyyteen retoriikan avulla. Yleisön reaktioista kuulee, että kokouksen tunnelma todellakin kohoaa.

Avaussanojen jälkeen on järjestetty todistuspuheita Jumalan teoista. Pehmeä taustamusiikki, joka ajoittain voimistuu huomattavasti, tukee vaikutelmaa ihmeellisistä tapahtumista. Musiikin rytmin ja harmonian tuottaman auditiivisen virikkeen vaikutusta ei pidä aliarvioida: näissä kokouksissa se on oleellinen osa tietyn hengellisen ilmapiirin ja Jumalan läsnäolon tunteen luomisessa.

Ote 3 jatkuu (4 min 20 s–5 min 11 s)

3.2 ((Nainen lukee tekstiä)) @kiitos Herralle,@ joku on kirjoittanut nettiin, @sain tänään tulla uskoon.@ kiitos Jumalalle –

3.3 kiitos Herra, että tänäänkin on sellainen ilta jolloin *sun* elämäsi ko..tä..onään ((epäselvä)) on..tullt..tää ilta joka ei *tunne* Jeesusta – – tänään voi olla *eläh..* ((voimakkaamalla äänellä)) sun elämäs PARAS päivä

Sitä taustaa vasten, että toiset ovat ”löytäneet uskon”, puhuja ehdottaa, että juuri tämä voi olla se

ilta, jolloin ne, jotka eivät vielä ”tunne Jeesusta”, löytävät uskon, kuten muut ennen heitä. Eräät ”Jumalan teoista” ovat varsin arkisia, esimerkiksi asunnon vuokrasopimus tai uusi työ. Nämä todistukset osoittavat kuulijoille hengellisen elämän laajuuden: kaikki elämän osa-alueet kuuluvat uskonelämään (vrt. esim. 5.4.2009, 5 min 23 s). Eräässä todistusraukousillassa (19.10.2008) järjestäjä jopa laati listan otsikoista, joiden alle ne, jotka illan aikana halusivat todistaa, saivat rekisteröityä, aiheena esimerkiksi ”kuinka Jumala on johdattanut opiskelupaikan saamisessa”.

Kokous jatkuu dramaattisemmilla ruumiillisilla parantumisteoilla. Se, että toiset ovat kokeneet rukousvastauksia, lisää osallistujien odotuksia vastaanottaa vastaus myös omiin rukouksiinsa.

Ote 3 jatkuu (6 min 9 s–8 min 17 s)

3.4 sit on parantumisista kiitoksia – – tää on hyvin häkellyttävää mulle lääkärinä – – vakavaa syöpää sairastavalle naiselle, jonka vatsassa olleeseen kasvaimen eivät pitkään jatkuneet sädehoidot olleet tehonneet. mä sanoisin lääkärinä että jos vatsaan otetaan tollasia sädehoitoja pitkään niin se on *palliatiivista* – – mitään ei ollu tehtävissä. hän sai tän rukousliinan. ((1 s)) toissapäivänä potilas kävi tarkastuksessa, hänestä otettiin magneettikuva ja <*kasvain oli hävinnyt jäljettömiin*> – – KIITOS JUMALALLE! – –

3.5 JA ISÄ MITÄ ME ODOTETAAN TÄNÄÄNKIN SUUURIA TEKOJA – – sinulle ei ole MIKÄÄN mahdollont

Tässä otteessa erityislaatuista parantumista käytetään kiittolisuudentunteen voimistamisessa. ”Suuria tekoja” odotetaan myös tänään: Jumalalle ”ei ole mikään mahdollont”. Sanomaa korostetaan *genus*

34 Lähde: Äänitallenteet.

35 Muita esimerkkejä: rukoukset 21.9., 1 min 4 s; 2.11. alku; 16.11.2008 alku; ja 18.1.2009, 1 min 15 s.

36 Evans 2008, 256–257.

grandella.³⁷ Koska suomalaiset puhujat harvemmin käyttävät tätä tyylitasoa,³⁸ se aikaansaa tunnereaktion sisällöstäkin riippumatta. Klassiset oppi-isät ovat teräviä huudahduksia vastaan (esim. *Ad Her.* III. 11. 22). Huomaa myös eettisesti kyseenalainen auktoriteettiin nojautuva argumentti, jossa lääkäri ainakin epäsuorasti käyttää vaikutusvaltaansa ihmien vahvistamisessa.

Todistuspuheenvuorot tarjoavat esikuvia (*exempla*) ihanteelle ja ne osoittavat millaisia muotoja Jumalan teot voivat ottaa yksittäisten ihmisten elämässä. Yksi todistamisen muoto liittyy kääntymykseen ja johtaa ajatukseen, että tämä on se ilta, jolloin osallistuja löytää uskon, kuten muut ennen häntä. Toinen todistuksen laji kuvaa, kuinka kaikki elämän osa-alueet voivat olla uskon vallassa. Kolmas laji antaa perusteet uskomukselle, että Jumala parantaa kaikenlaisia sairauksia.

Todistuksia käytetään myös illan ilmapiirin muokkaamiseen. Tunteita herättävän taustamusiikin käyttö yhdistettynä ihmeellisiin todistuspuheisiin ja *genus granden* käyttö johtavat illan tunnetason kohoamiseen. Todistukset luotsaavat tuntemaan, että suuria tekoja odotetaan myös tänään ja että mikään ei ole Jumalalle mahdotonta.³⁹

Vakuuttavia elementtejä yleisölle välitetyissä sanoissa – ”jumalallisessa puheessa”

Seuraavien yleisölle välitettyjen sanojen taustalla on uskomus, että henkilö joka omaa tiettyjä hengellisiä armolahjoja (ks. 1. Kor. 12–14) voi esimerkiksi vastaanottaa ”tiedon sanoja”, ”viisauden sanoja” ja saada voiman parantaa Pyhän Hengen kautta. Kokouksen tunnelma on tässä vaiheessa usein intensiivinen (esim. alla oleva ote seuraa suoraan edellistä, yllä, 3. 1–5). Muun muassa tästä syystä Nokia Missio Churchin tapaamisissa on oletettavasti helpompi hyväksyä, että hengelliset lahjat olisivat toiminnassa kuin tavanomaisessa suomalaisessa jumalanpalveluksessa. Kokoukset ovat tunnelman osalta toteutettu siten, että seuraavat sanat olisivat tilanteessa mahdollisimman helppo asianosaisten omaksua.

Ote 3 jatkuu (9 min 11 s–9 min 55 s)

3.6 ((taustamusiikki hiljenee mutta jatkuu; Koivisto puhuu keskusteluaänellä)) mull on tohon liittyvä – tuli tossa penkissä jo mieleen että tänään on on monia ihmisiä joita Jumala koh..koh..koskettaa vatsan alueella ((4 s)) j..ja sä tunnet jo nyt ((4 s)) sen että että se vaiva mikä sulla on ollu siellä ((2 s)) siihen tulee nyt jo lievitys se kipu lähtee pois tällä hetkellä

3.7 – ja ja myös näitä ääh näitä syöpäkasvaimia. ja tänään Jeesuksen nimessä – saat kokea kuinka ja tu.. tietää ja tunteakin että se se häviää se kasvain.

Edellä olevassa otteessa ilmenee äänitteiden perusteella kolme jumalalliselle puheelle ominaista piirrettä. Ensinnäkin kohteena oleva henkilö tai henkilöt määrittellään kuvaamalla, mitä he tuntevat tai ajattelevat tai mikä heidän ongelmansa on. Kuvaus sisältää tyypillisesti sekä epämääräisiä että tarkkoja kohtia. Toiseksi julistetaan jonkinlainen lupaus tai toive parantumisesta. Koivisto menee jopa niin pitkälle, että käskee kivun lähtee ”nyt”.⁴⁰ Kolmanneksi ilmaisutyylillä on huomattavan pehmeä, melkein haparoiva. Tämä antaa vaikutelman siitä, että puhuja kuulostelee tilannetta Pyhän Hengen kautta. Äänen madaltaminen on toinen esimerkki tekniikasta, jolla korostetaan asian tärkeyttä.

Seuraava ote antaa esimerkin toisesta armo lahjasta, profetoimisesta. Viestin vastaanottajaa ei määritellä. Viestin voi ottaa vastaan kuka tahansa, joka tuntee, että se puhuttelee häntä.

Ote 3 jatkuu (11 min 41 s–12 min 58 s)

3.8 niinku Jumalan Pyhä Henki vuodatetaan >niin meist tulee< tienristeyskansa – tää tulee sellainen kansa jossa niinku et ylistäkää hänen kansansa häntä. tää tulee olee sellainen maa jossa ääni ja valo tulee yhdeks >ja – Jumala avaa..avannut taivataan – ja mä koin että Jumala haluaa tänään sinun ääneesi antaa sen kirkkauden soinnun sinne minne sinä menet. ((äänenvoimakkuutta nostaen)) – koska se ääni ei oo vaan sitä et sä ylistät täällä Jumalaa h vaan taivaat avautuu ja hänen kaksiteräinen miekkansa tulee h ja sun kautta menee sinne mihin sä meet. h sä puhut sanoja jotka ei oo vaan sun sanojas vaan ne on Jumalan sanoja h ja ne on vahvoja ne saa aikaan parantumista kun sä rukoilet sairaiden puolesta ja saa aikaan uskoontuloja.

Puhuja ilmaisee että Jumala haluaa tehdä Jumalan kansasta Suomessa – ehkä koko Suomen kansastakin – jotain erityistä ja että hän haluaa puhua sanojaan läsnä olevien suiden kautta aikaansaaden parantumisia ja kääntymisiä. Esimerkin syntaksi on virheellistä ja useammasta lauseesta puuttuu johdonmukainen tarkoitus. Tässä näyttää joissakin kohtaa olevan *aposiopesis* (äkillinen oman puheen keskeyttäminen, usein tarkoituksena antaa vaikutelma siitä, että on joutunut tunteittensa valtaan, *Ad Her.* IV.30.41; ks. myös 3.6). Yhdistettynä vaikeatajuisiin symboleihin ja *genus grandeen* puhuja välittää tunteen poikkeuksellisuudesta ja kiireellisyydestä.

Seuraava ote kuvaa, kuinka erilaiset ryhmät otetaan huomioon. Edelleen samassa kokouksessa Koivisto puhuttelee vanhempia läsnäolijoita:

Ote 3 jatkuu (12 min 58 s–13 min 33 s)

3.9 ((Koivisto puhuu)) nyt...mä puhuttelen sua ja mull on niinku *viesti* Jumalalta ((1s)) että – – yhtäkkiä vaan järjestyy että sä saat uusia ystäviä, uutta kontaktia, kenties jonku..jonkun nuoren tai jonku..jonkun semmosen nuoremman kuitenkin joka *käy* sua katsomassa ja auttaa. tänään Jumala on <kuullu sun rukoukses>

Koivisto lupaa, että heidän rukouksensa on kuultu ja että nämä ihmiset tulevat saamaan uusia ystäviä. Tämäntyyppiset lupaukset edustavat riskialtista retorista strategiaa: jäädessään toteutumatta, alussa lohdullinen viesti johtaa lopulta pettymykseen.

Ajoittain puhuja yhdistää erityyppistä puhetta, kuten opetusta, evankelioivaa vetoomusta, lupautusta ja jumalallista puhetta (esim. 5.4.2009, 14 min 16 s–16 min 55 s). Vetämällä monesta vivusta puhuja voi käsitellä monta tarvetta ja eritasoista ajatusta ja tunnetta samaan aikaan. Yhdistettynä tämän erittäin henkilökohtaiseen tunteelliseen puhutteluun puhuja voi antaa vaikutelman, että hän (ja Jumala) tietää ja ojentaa kätensä kuulijalle henkilökohtaisesti, kuten tämänkaltaisissa lauseissa: ”uskalla tänään. jumalan rakkauden ympäröimänä, kohdata myös se mikä sun sisimmissäs on – – Jumalan *rakkaus* ympäröi sinut ja – – saat – – anteeksiantamuksen” (15 min 40 s).

”Jumalallinen puhe” tai sanat yleisölle ovat näissä herätyskokouksissa erityislaatuinen osa, jossa osallistujille annetaan ymmärtää, että heille välitetään viesti Jumalalta. Sanoman vastaanottajat määrittellään kuvaamalla, kuinka he tuntevat tai ajattelevat ja mikä heidän ongelmansa on (*ethopoeia*), ajoittain varsin henkilökohtaisesti. Ruumiillisten vaivojen kohdalla kuvaus tyypillisesti koostuu sekä epämääräisistä että yksityiskohtaisista tiedoista. Toiseksi jonkinlainen lupaus julistetaan. Puhujat eivät epäro i luvata välittömiä fyysisiä muutoksia tai muita muutoksia kuulijoiden elämäntilanteeseen.

Jumalallisen puheen tyyli on huomattavan pehmeätä ja miltei arkaa, mikä antaa vaikutelman, että puhuja kuulostelee mitä Jumala haluaa sanoa tai tehdä. Äänen madaltamisella korostetaan sanotun tärkeyttä. Jumalallista puhetta on etupäässä kolmentyyppistä: lupaukset tai julistukset kehon tai tunteiden parantumisista, profetiat ja tiedon tai viisauden sanat. Parantumisen lupaukset vaihtelevat välittömästä ”nyt”-parantumisesta parantumisprosessin alkamiseen. Profeettalliset sanat ovat usein visioita siitä, kuinka asiat tai ihmiset tulevat muuttumaan, esimerkiksi kuinka Jumala haluaa tehdä jotain erikoista ihmisille Suomessa (esim. 23.11.2008, 1 min 11 s). Osa jumalallisesta puheesta on usean tyylilajin, kuten opetuksen, evankelioivan vetoomuksen, todistuksen ja lupauksen, yhdistelmä.

37 Seuraava kolmijako on yleinen retoriikassa käytetty luokitus puhetyyleille (*genera dicendi*): 1) *genus humile*, alhaisin ja yksinkertainen tyyli, joka on sopiva opettamiselle; 2) *genus medium*, keskityyli, joka on sopiva tarinoimiselle ja yleiskäyttöön; 3) *genus grande*, ylevin tyyli, jota tulisi käyttää säästeliäästi, ja joka on sopiva vahvojen tunteiden herättämiseen (*Inst.* XII.10).

38 Ks. Wilkins & Isotalus 2009, 1–3.

39 Kaksi muuta tyypillistä todistuskokonaisuutta löytyy esimerkiksi kokouksista 14.9.2008 (16 min 32 s–21 min 28 s) ja 30.11.2008 (11 min 5 s–17 min 10 s).

40 Tampereen hiippakunta huomioi kriittisesti tämän välittömän parantumisen julistamisen, ks. Aro-Heinilä 2006, 147.

LOPUKSI

Äänitteiden analyysin jälkeen on helppo ymmärtää, miksi Nokian herätystä koskeva yleinen kiinnostus ja median käsittely on ollut epätavallisen laajaa. Vaikka teologiset kysymykset tässä tarkastelussa sivuutetaan, jo pelkästään retoriset seikat herättävät kysymyksiä. Koska retoriikassa on kyse ihmisiin vaikuttamisesta, liittyy siihen aina eettisiä ongelmia. Ken kokee, että puhujien päämäärät eivät ole hyviä tai hyödyllisiä, kokee retoriikan menestyksekkään vaikuttamiseen valjastamisen ongelmallisena.

Käyttäen perustana Bitzerin ideaa retorisen tilanteen elinkaaresta olen eri osallistujaryhmien näkökulmasta kuvannut niitä strategioita, joita tarvitaan neljässä eri retorisessa tilanteessa olevien ryhmien kohdalla: ei-uskovaiset, joilla on vähäinen kiinnostus kokouksiin; ei-uskovaiset, joilla on henkilökohtainen kiinnostus kokouksiin; uskovaiset, jotka eivät vielä elä Nokia Missio Churchin tyyppistä kristillisyyttä, mutta ovat siitä kiinnostuneita sekä karismaattiset herätyskristityt. Näistä jokaisella on omat ongelmansa (exigences) ja esteensä (constraints). Puhujan haaste on kaksijakoinen: tehdä ongelma selväksi ja siirtää kuulijat retorisen tilanteen alusta sen kypsälle tasolle.

Analyytit antavat uskottavan vahvistuksen oletukselleni, että missioiltojen alkuosalla on avainrooli siinä, kuinka osallistujat vaikuttavat kokousten aikana (kenttäanalyysi tarvittaisiin tämän ehdottomaksi vahvistamiseksi). Tätä johtopäätöstä tukee havainnot käytetyistä erilaisista retorisista strategioista kokousten eri osioissa.

Tervetulosanojen päämääränä on saada kuulijat odottamaan innostuneesti illan aikana tapahtuvia ”hyviä asioita”, erityisesti Jumalan kohtaamista. Tämä saadaan yleensä aikaan aktivoimalla osallistujia fyysisesti ja tunneperäisesti joko myönteisellä viestillä, väitteillä että ilta on jotenkin ainutlaatuinen, vetoamalla vilpittömään osallistumiseen sekä monipuolisella äänenkäytöllä esityksessä (*actio*). Ylistystä ja rukousta käytetään retorisesti luomaan vastaanottotilanne, joka on enemmän kokemusperusteinen kuin kognitiivis-harkitseva. Musiikin käyttö on tässä ratkaiseva, jotta osallistujat saa-

daan mukaan sekä fyysisesti että tunneperäisesti. Tämä mahdollistaa tiettyjen uskomusten, toiveiden ja päämäärien suodattamisen osallistujien tietoisuuteen ohittamalla normaalin kognitiivisen seulan. Ylistyksen ja rukouksen aikana puhuja toimii koko seurakunnan välittäjänä johtaen sen mukaansa rukoukseen ja näin epäsuorasti sitouttaen osallistujia rukouksen ja ylistyksen sisältöön. Käytössä on myös retorinen tekniikka *ethopoeia*.

Todistuspuheenvuorot tarjoavat esikuvia ja osoittavat millaisia muotoja Jumalan teot voivat ottaa yksittäisten ihmisten elämässä. Yksi todistamisen muoto liittyy kääntymykseen ja johtaa ajatukseen, että tämä on se ilta, jolloin osallistuja löytää uskon, kuten muut ennen häntä. Toinen todistuksen laji kuvaa, kuinka kaikki elämän osa-alueet voivat olla uskon vallassa. Kolmas laji antaa perusteet uskomukselle että Jumala parantaa kaikenlaisia sairauksia.

Jumalallinen puhe tai sanat yleisölle on näissä herätyskokouksissa erityislaatuinen osa, jossa annetaan ymmärtää, että osallistujille välitetään sanoja Jumalalta. Sanoman vastaanottajat määrittellään kuvaamalla, kuinka he tuntevat tai ajattelevat ja mikä heidän ongelmansa on (*ethopoeia*). Kehollisten vaivojen kohdalla kuvaus tyyppisesti koostuu sekä epämääräisistä että yksityiskohtaisista tiedoista. Toiseksi jonkinlainen lupaus julistetaan. Puhujat eivät epäröi luvata välittömiä muutoksia kuulijoiden elämään. Jumalallisen puheen tyyli on miltei arkaa, mikä antaa vaikutelman, että puhuja kuulostelee, mitä Jumala haluaa sanoa tai tehdä.

Kautta linjan *actio* erottuu kokouksissa hallitsevana erikoispiirteensä sen dramaattisen sisällön rinnalla. Puhujien äänenkäyttö osoittautuu erittäin monipuoliseksi mitä tulee äänenvoimakkuuteen, -korkeuteen, -nopeuteen, sen muuntamiseen ja äänensävyyn. Esitystä vahvistetaan taustamusiikin ja laulun avulla. Julistamisen aikana puhujat usein nousevat *genus grandeen* puhuen suurella varmuudella, kun taas jumalallisen puheen aikana he usein madaltavat ääntään puhuen pehmeästi, miltei harpoiden. Tämä vaihtelu korostaa sanomaa: he puhuvat vakaumuksella, kokemuksen rintaäänellä tai hengellisellä herkkyydellä. Äänen vaihteleva käyttö

on myös linjassa sen klassillisen ihanteen kanssa, että puheen pitää viihdyttää (*delectare*).⁴¹

Silmiinpistävin piirre Nokia Missio Churchin ensimmäisen vuoden kokouksissa on niiden kiihkeys, miltei käsin kosketeltava tunnekokemus, joka ilmenee jo pelkästään äänityksistä. Tätä tuskin olisi voitu saavuttaa ilman erilaisia retorisia tekniikoita ja vakuuttavia strategioita.

KIRJALLISUUSLUETTELO

Lähteet

AD HERENNIUM [*Ad Her.*]

- Ad Herennium. Käännös B. Bergh. Åstorp: Rhetor förlag, 2005

ARISTOTLE

- *Ars Rhetorica* [*Rhet.*]. Cambridge: Harvard University Press, 1926.

CICERO, M. T.

- *Cicero on the Ideal Orator (De Oratore)* [*Orat.*]. Trans. J. M. May & J. Wisse. Oxford: Oxford University Press, 2001.

MALIN, T.

- 2008 ”Kohupappi Markku Koivisto ehdolla Tamperen piispaksi”. MTV3, 13.1.2008.
<http://www.mtv3.fi>. Viitattu 14.9.2009.

NOKIA MISSIO PERUSTAA UUDEN KIRKON

- 2008 ”Nokia Missio perustaa uuden kirkon”. YLE, 23.3.2008; päivitetty 31.10.2008.
<http://yle.fi/uutiset>. Viitattu 14.9.2009.

PIHKALA, J.

- 2007 ”Sunnuntaivieras” (kolumni). *Aamulehti*, 4.2.2007.

QUINTILIAN

- *Institutiones oratoriae* [*Inst.*]. Cambridge, MS: Harvard University Press & London: Heinemann, 1920–1922.

RIIHIMÄKI, I.

- 2009 ”Kaste ja ehtoollinen Nokia Missio Churchin opinmuodostuksessa”, Helsingin yliopisto. Julkaisematon teologian pro gradu -tutkielma.

SEURAKUNNASSA PUHUTTUJA SAARNOJA

- Seurakunnassa puhuttuja saarnoja. Kahdeksantoista äänitettä 17.8.–7.12.2008 (10.8., 17.8., 24.8., 31.8., 7.9., 14.9., 21.9., 28.9., 5.10., 12.10., 19.10., 26.10., 2.11., 9.11., 16.11., 23.11., 30.11., 7.12.). <http://www.saarna.net/seurakunta.php?nimi=Nokia+missio>. Viitattu 1.4.2009.

ÄÄNITALLENTEET

- Äänitallenteet. Kaksikymmentäkaksi äänitettä 11.1.–14.6.2009 (11.1., 18.1., 25.1., 1.2., 8.2., 15.2., 22.2., 1.3., 8.3., 15.3., 22.3., 29.3., 5.4., 12.4., 19.4., 26.4., 3.5., 10.5., 17.5., 31.5., 7.6., 14.6.). <http://www.nokiamissio.fi>. Viitattu 1.4.2009.

Kirjallisuus

ARO-HEINILÄ, T.

- 2006 *Markku Koivisto: harhaoppinen pappi?* Tampere: Nokia Mission Kustannus.

BITZER, L.

- 1968 ”The Rhetorical Situation”. *Philosophy and Rhetoric* 1, 1–14.

BRILIOTH, Y.

- 1945 *Predikans historia*. Lund: Gleerup.

EVANS, J. ST. B. T.

- 2008 ”Dual-Processing Accounts of Reasoning, Judgment, and Social Cognition.” *The Annual Review of Psychology* 59, 255–278.

HART, R. P. & DAUGHTON, S. M.

- 2005 *Modern Rhetorical Criticism*. 3rd ed. Boston, MS: Allyn and Bacon.

HOVI, T.

- 2009 ”Suomalainen uuskarismaattisuus”. *Teologinen Aikakauskirja* 114, 66–73.

JUNTUNEN, S.

- 2007 Miksi kirjoitimme Kotimaa-lehden kolumnin ”Ollaanko Markku Koivistoa savustamassa ulos kirkostamme?” *Karismaattisuuden haaste kir-*

41 Cicero oli ensimmäinen, joka selkeästi muotoili puhujan kolme velvollisuutta, *officia oratoris: probare* (myöhemmin usein *docere*), *delectare* ja *flectere* (myöhemmin usein *movere*) eli todistaminen (opettaminen), viihdyttäminen ja liikuttaminen. *Orat.* 69.

- kolle*. Toim. A. Laato, Åbo: Åbo Akademi, 9–31.
- KJELDSEN, J. E.
 2008 *Retorik idag: Introduktion till modern retorikteori*. Övers. fr. norska Sven-Erik Torhell. Lund: Studentlitteratur.
- KOIVISTO, M.
 2007 "Karismaattisuus Suomen evankelisluterlaisessa kirkossa tänään". *Karismaattisuuden haaste kirkolle*. Toim. A. Laato. Åbo: Åbo Akademi, 5–8.
- LAATO, A. (TOIM.)
 2007 *Karismaattisuuden haaste kirkolle*. Åbo: Åbo Akademi.
- MILLER, A. B.
 1972 "Rhetorical Exigence". *Philosophy & Rhetoric* 2, 111–118.
- PIHKALA, J.
 2006 *Signum unitatis: Ykseyden merkki. Piispa Juha Pihkalan juhlaKirja*. Toim. A. Hukari. Helsinki: Kirjapaja.
- SEPPÄNEN, E.-L.
 1997 "Vuorovaikutus paperilla". *Keskusteluanalyysin perusteet*. Toim. L. Tainio. Tampere: Vastapaino, 17–31.
- VATZ, R. E.
 1973 "The Myth of the Rhetorical Situation". *Philosophy & Rhetoric* 3, 154–161.
- VIKSTRÖM, E.
 1974 *Ortomisk applikation: Bibelordets tillämpning och delning enligt den konservativa pietismens predikoteori*. Diss. Åbo: Åbo Akademi.
- WILKINS, R. & ISOTALUS, P. (TOIM.)
 2009 *Speech Culture in Finland*. Lanham, MD et al.: University Press of America.